

- Mesačník Transparency International Slovensko
- Vychádza s podporou USAID

Milí priatelia,

tak zase máme koalíčnú krízu. A príčinou je - ako by povedal klasik - stret záujmov, ktorý sa schováva za stret princípov. Už niekoľko rokov si vládne strany parcelujú monopoly, podniky s majoritnou účasťou štátu a ak sú z kola vynechaní, kričia, že je to preto, lebo strany so zastúpením v monopolných podnikoch, chcú rozkrádať, tunelovať, zle privatizovať.

Nikto z politikov však nehovorí o tom, že ešte minulé vládne sa v Národnom programe boja proti korupcii zaviazala obsadzovať pozície v týchto podnikoch na základe výberových konaní podľa odbornosti, bez ohľadu na politickú príslušnosť. Vláda prijala aj uznesenie, aby dozorné rady v a. s. so 100%-nou majetkovou účasťou štátu zabezpečili výberové konania na členov predstavenstva.

Nikto z politikov nehovorí ani o tom, ako by sa dala urobiť privatizácia Slovenských elektrární transparentnou, ako je možné dostať pod verejnú kontrolu finančné toky, exkluzívne zmluvy, sponzorstvo, verejné obstarávanie.

TIS už niekoľko rokov navrhuje zvýšenie transparentnosti v týchto podnikoch cez poskytovanie podrobných informácií o ich hospodárení, verejnom obstarávaní. Pravidlami sme Privatizačné informačné minimum - súbor informácií, ktoré by občania mali dostať v procese výberu privatizačného poradcu, samotnej privatizácie, ako aj po výbere. Na rozdiel od politikov si totiž myslíme, že zárukou proti nehospodárnosti, rozkrádaniu a zárukou výhodnej privatizácie Slovenských elektrární je verejná, a nie stranícka kontrola.

Daniela Zemanovičová

TIS INFORMUJE

Prezidentka TIS E. Sičáková-Beblavá a programová riaditeľka TIS D. Zemanovičová pripravili v dňoch od 30. 11. - 7. 12. 2002 v gruzínskom Tbilisi stratégiu v oblasti PR a edukačných aktivít pre Protikorupčnú komisiu Gruzínska na základe pozvania Ministerstva spravodlivosti USA.

V dňoch 29.- 30. 11. 2002 sa A. Gajdošova za TIS zúčastnila na medzinárodnej konferencii v kirgizskom Biškeku, kde prezentovala prípevok o

Vláda postavila na čelo boja proti korupcii Lipšica

(NÁRODNÁ OBRODA, 12. 12. 2002)

Vláda SR sa rozhodla zrušiť centrálnu protikorupčnú jednotku a riadiaci výbor boja proti korupcii, ktorý na Úrade vlády SR zriadil v roku 2000 vicepremiér I. Mikloš. Činnosť jednotky a výboru sa ukázala ako neefektívna. Minister spravodlivosti D. Lipšic, ktorý predložil návrh na ich zrušenie, to vysvetlil "pracovnou zaneprázdnenosťou jej čle-

nov". Práve Lipšica vláda poverila koordinovaním protikorupčných aktivít. Zrušené útvary na úrade vlády nahradí nový - odbor boja proti korupcii, na ktorom by malo pracovať päť ľudí. Podľa Lipšica bude odbor posudzovať všetky pripravované legislatívne normy, ktorých cieľom je obmedziť korupciu, pripravovať bude aj návrhy zákonov, ktoré nepatria do gescie

žiadneho ministerstva: konflikt záujmov, pravidlá lobingu, preukazovanie pôvodu majetku. Jeho úlohou však nebude odhaľovanie konkrétnych korupčných prípadov. Nato vzniknú nové inštitúty - špeciálny prokurátor a súd. Vláda už zaviazala jednotlivých ministrov, aby do konca marca 2003 predložili legislatívne zámery protikorupčných právnych úprav. ◆

Za diplomy si už nemocnice nekúpia

(PRAVDA, 6. 12. 2002)

Za lekárske diplomy a vedomosti sa už nebude dať sprivatizovať nijaká nemocnica. Najvyšší kontrolný úrad totiž odporučil vláde pozastaviť transformáciu Gynekologicko-pôrodnickej nemocnice v Bratislave. Podľa pôvodného rozhodnutia mal jej riaditeľ a ďalší lekári vložiť do vznikajúcej spoločnosti ako nepeňažný majetok svoje duševné vlastníctvo. Na základe tohto modelu sa mali

privatizovať aj ďalšie zdravotnícke zariadenia. V tomto konkrétnom prípade ocenil istý súdny znalec duševné vlastníctvo lekárov na 17 mil. korún, čo sa približuje bilančnej hodnote nemocnice. Kontrolóri nadobudli podozrenie, že môže ísť o korupciu. Podľa riaditeľa spomínanej nemocnice V. Cupanika je však postup ich kolektívu pri transformácii štátnej príspevkovej organizácie "právne overený". Kontrolný úrad

však požiadal o stanovisko Ústav súdneho inžinierstva v Žiline. Z jeho vyjadrenia vyplýva, že know-how fyzickej osoby nie je možné vložiť ako základné imanie do spoločnosti. Stahl nevyklučuje, že privatizácia majetku s vkladom duševného vlastníctva otvára priestor pre korupciu. A to najmä vtedy, keď sa osobne know-how pracovníkov oceňuje v takej hodnote, ako je privatizovaný majetok. ◆

Politici ANO zverejnili neúplné majetkové priznania

(PRAVDA, 14. 12. 2002)

Majetkové priznania politikov ANO, ktoré strana zverejnila na internete, nie sú úplné. Minister hospodárstva R. Nemcsics zverejnil na internete nižší majetok, ako má v skutočnosti. Komcom novembra totiž

priznal, že vlastní hnutelný majetok, ktorý presahuje 1,5 milióna korún. Tento údaj na internete neuviedol. Podľa hovorca ANO P. Matulu podobný postup zvolili aj ďalší Nemcsicsovi stranícki kolegovia. "Viacerí predstavitelia nechce-

li uviesť na internete výšku svojich úspor či hnutelného majetku, lebo sa obávali, že by to mohlo uškodiť ich rodine," povedal hovorca ANO. Podľa Matulu by sa tak mohlo napríklad zvýšiť riziko únosu ich detí. Na internetovskej

stránke však ANO neuviedla, že sprístupňuje prehľad len o takej časti majetku svojich politikov, ktorú uznali za vhodnú zverejniť. S iniciatívou zverejniť majetkové priznania vrcholných predstaviteľov ANO na internete prišiel predseda strany ANO P. Rusko. Podľa neho treba radšej všetko zverejňovať na internete a podriaďiť to tak verejnej kontrole. ◆

protikorupčných aktivítach TIS vo oblasti vzdelávania.

A. Gajdošová z TIS sa 4. 12. 2002 zúčastnila seminára na tému Politická korupcia, organizovaného Úradom vlády SR v rámci Twiningového projektu na boj proti korupcii.

Dňa 13. 12. 2002 v hoteli Fórum organizovala TIS v spolupráci s Open Society Institute (OSI) tlačovú besedu, na ktorej bola prezentovaná hodnotiacia správa o stave korupcie na Slovensku ako kandidátskej krajiny na vstup do EÚ.

(výber z TI Newsletter, Berlín, domácej a zahraničnej tlače)

ÁZIA

BANGLADÉŠ: POLÍCIA JE NAJSKORUMPOVANEJŠIA

Výsledky prieskumu zameraného na stav korupcie v piatich najväčších juhoázijských krajinách svedčia o tom, že polícia je vnímaná ako najskorumpovanejší poskytovateľ verejných služieb. Prieskum realizovala národná pobočka Transparency International v Bangladéši (TIB) aj v Indii, Nepále, Pakistane a Srí Lanke. Pokiaľ ide o samotný Bangladéš, 84% z vyše 3000 respondentov, ktorí sa dostali do kontaktu s políciou počas uplynulého roka, potvrdilo korupčné správanie predstaviteľov tejto verejnej inštitúcie. Prieskum poskytuje odhad, že len samotní policajní dôstojníci v Bangladéši zarobili v minulom roku na úplatkoch takmer 250 miliónov dolárov. Druhou najskorumpovanejšou oblasťou je vo všetkých skúmaných krajinách, okrem Pakistanu, súdnictvo. V Pakistane na zozname skorumpovaných inštitúcií za políciou nasleduje územná správa a daňové úrady. Podľa programového manažéra TIB je pre elimináciu korupcie v južnej Ázii dôležité zriadiť nezávislý protikorupčný úrad a úrad ombudsmana (verejného ochrancu práv). Nevyhnutným predpokladom akýchkoľvek zmien sa však javí dostatok politickej vôle a administratívnych reforiem.

AFRIKA

ANGOLA: PÔVOD KORUPCIE V ANGOLE

Korupcia má v Angole dlhú tradíciu a viaže sa na desaťročia vnútorných konfliktov. Ich začiatky možno datovať od konca 60. rokov, keď Jonas Savimbi založil hnutie Unita (Národná únia pre úplnú nezá-

vislosť Angoly) ako opozičnú stranu voči MPLA (Ludové hnutie pre oslobodenie Angoly). Podobne ako v iných afrických krajinách aj tu bolo pôvodom korupcie prírodné bohatstvo krajiny a globálnosť studenej vojny, ktoré dokázali "živíť" vnútorný konflikt dlhý čas. MPLA kontrolovala ropu a mala podporu Kuby a Sovietskeho zväzu. Unita zase predávala diamanty a stáli za ňou Južná Afrika a USA. Podpora spojencov však po

ukončení vojny zanikla a konflikt sa stal výlučne záležitosťou prostriedkov získaných z ropy a diamantov. Práve nikým nekontrolovaný obchod dal "zdravé" základy korupcii a umožnil úzkym skupinám značne sa obohatiť na úkor zvyšku takmer 11-miliónovej populácie. Smrť J. Savimbiho, ktorý predstavoval hlavnú prekážku mierových rokovaní, podstatne zvýšila šance na skoncovanie s korupciou, či už ide o obchod s ropou alebo drahými kameňmi, ktoré doteraz kontrolovala zväčša Unita. Vláda v súčasnosti získava kontrolu nad čoraz väčším počtom diamantových nálezísk a snaží sa zaviesť certifikáciu, ktorá by mala zastaviť obchodovanie s tzv. "krvavými" diamantmi

(označené podľa toho, že slúžili na financovanie občianskej vojny).

EURÓPA

RUMUNSKO: ILIESCU VYZÝVA NA TOTÁLNU VOJNU PROTI KORUPCII

Rumunský prezident Ion Iliescu vyzval na totálnu vojnu proti korupcii varujúc, že nedostatočné opatrenia na jej reduk-

potrebného na prílev investícií. Zahraniční investori sa pritom sťažujú, že práve úplatky požadované vysokými predstaviteľmi ich odrádzajú od investovania v Rumunsku. Napriek tomu, že je všeobecne známa závažnosť tohto problému a jeho negatívny dosah na ekonomiku krajiny, doteraz sa v boji proti korupcii urobilo len málo. EÚ aj NATO dali Rumunsku jasne najavo, že musí proti nej rezolútne zakročiť, ak chce úspešne pokračovať v integračnom procese.

AMERIKA

MEXIKO: FOX PRESVIEDČA MEXIČANOV, ABY NAHLÁSILI KORUPCIU

Prezident Vincente Fox presviedča Mexičanov, ktorí žijú v Spojených štátoch, aby podávali správu o akomkoľvek korupčnom správaní colníkov, s ktorými sa stretávajú na mexických hraniciach pri návrate domov na dovolenku. Fox a členovia jeho vlády sprístupnili pre Mexičanov, žijúcich v USA, webové stránky a bezplatné telefónne čísla s inštrukciami, ako informovať o korupčnom správaní mexických colníkov a ďalších verejných činiteľov. Tisíce mexických migrantov mierí každoročne domov na Vianoce, mnohí s hotovosťou a darčekom. Niektorí z nich sa stávajú obeťami diaľničných banditov, iní sú zase obeťou mexických colníkov, ktorí ich okrádajú alebo nútia platiť úplatky. Vláda preto poskytla policajné jednotky a vyslala vyše tisíc pozorovateľov, aby tak eliminovala korupciu. Fox ďalej podporil iniciatívu, aby Mexičania v USA vlastnili mobilné telefóny, pomocou ktorých by mohli okamžite nahlásiť skorumpovaných colníkov. Fox sľubuje výraznejšiu snahu v boji proti korupcii a potrestanie vinníkov bez výnimky. ◆

ciu by mohli ohroziť snahy Rumunska o vstup do Európskej únie, predpokladaný v roku 2007. V správe o stave národa pred rumunským parlamentom vyzval Iliescu zákonodarcov na sprísnenie zákonov, týkajúcich sa trestnej činnosti. Korupcia, zneužívanie právomocí verejného činiteľa a nezákonné obchody sa v krajine po páde komunizmu veľmi rozmohli. V rebríčku kandidátskych krajín zostavených tento rok organizáciou Transparency International sa Bukurešť dostala v miere korupcie na prvé miesto. Podľa analytikov sú úradníci často nevyspytateľní, pričom úplatkárstvo a rozsiahla korupcia predstavujú hlavné prekážky pri vytváraní zdravého trhového prostredia

ŠPECIÁLNA VYŠETROVACIA SLUŽBA V LITVE

S cieľom bojovať proti trestnej činnosti spojenej s korupciou, ochraňovať občanov, spoločnosť a štát od tohto negatívneho spoločenského javu bola v Litve zriadená Špeciálna vyšetrovacia služba (*Special Investigation Service - SIS*). Pôvodne bola založená pod správou Ministerstva vnútra vo februári 1997. Od júna 2000 SIS funguje ako nezávislá inštitúcia, ktorá sa nezodpovedá vláde alebo inému orgánu ústrednej štátnej správy, ale prezidentovi republiky a parlamentu.

Z organizačného hľadiska sa SIS delí na oddelenie tajnej služby, organizačno-analytické oddelenie, právne oddelenie a osobné a vnútorné vyšetrovacie oddelenie.

Funkcie

a úlohy SIS

- je garantom a organizátorom Národného boja proti korupcii a tým prispieva k snahe Litvy stať sa členom EÚ
- pokúša sa o vytvorenie národného systému prevencie korupcie
- bojuje proti korupcii na najvyšších vládnych úrovniach
- vytvára lepšie podmienky na školenie zamestnancov v boji proti korupcii
- analyzuje fenomén korupcie, navrhuje legislatívne opatrenia s cieľom eliminovať právne medzery, ktoré vytvárajú podmienky na korupčné správanie
- spolupracuje s inými orgánmi činnými v trestnom konaní pri odhaľovaní korupcie
- používa prostriedky tajnej služby na odhaľovanie

trestných činov súvisiacich s korupciou

- vedie vyšetrovanie pri podozrení trestného činu korupcie
- zbiera a analyzuje informácie o korupcii a súvisiacich socio-ekonomických fenoménoch
- spoločne s inými verejnými organizáciami a občianskou spoločnosťou napomáha realizovať progra-

my trestnej kontroly a prevencie.

SIS je splnomocnená

- monitorovať osobnú poštovú a elektronickú komunikáciu
- nahrávať a odpočúvať telefonické rozhovory bez vedomia odpočúvaných osôb
- modelovať korupčné trestné situácie s cieľom testovať úradníkov a získať potrebné dôkazy
- používať špeciálne vyšetrovacie vybavenie
- sledovať súkromné domy

rúšajúcich pohraničné a colné predpisy a iných osôb za účelom vyšetrovania; vyšetrovatelia SIS pritom musia postupovať podľa platných zákonov o zadržávaní osôb

- zastaviť a preskúmať dopravné prostriedky
- zadržať osobné dokumenty podľa platných predpisov.

V súčasnosti sú hlavnými prioritami SIS vyšetrovanie korupcie v oblasti verejného obstarávania, privatizácie, korupcie na úrovni miestnej samosprávy, medzi orgánmi činnými v trestnom stíhaní a pri úkonoch spojených so zahraničnými investíciami.

Zhodnotenie

činnosti

SIS je jedinou vyšetrovacou službou, ktorá získala rešpekt a status v celej Litve. Jej profesionalizmus a aktuálne výsledky vytvárajú do budúcnosti predpoklad efektívneho protikorupčného boja. Skúsenosť SIS ukazuje, že aj v krajinách s konsolidujúcou sa demokraciou je možné použiť na boj proti korupcii takéto radikálne protikorupčné opatrenia. Oddelenie od orgánov ústrednej štátnej správy je jednou zo základných záruk nezávislosti.

Ďalšie informácie o aktuálnej činnosti SIS je možné získať na webovej stránke SIS na <http://www.stt.lt>.

(Spracované podľa UNDP/RBEC Policy Briefs *Fighting Corruption in Post-Communist States - Lessons from Practice*)

a byty bez vedomia ich obyvateľov

- vstupovať do súkromných firiem a organizácií za účelom vyšetrovania
- v organizáciách, ktoré majú vlastnú internú protikorupčnú kontrolu, majú zamestnanci SIS po preukázaní sa právo na kontrolu prevádzaného nákladu a sprievodnej dokumentácie, zadržávanie osôb, na-

Velvyslanec EÚ na Slovensku Eric van der Linden: Korupcia je na Slovensku prítomná

Kde vidí Európska komisia najväčšie problémy Slovenska v oblasti boja proti korupcii?

V ostatnej hodnotiacej správe, ktorú sme vydali v októbri 2002, naďalej podčiarkujeme, že korupcia na Slovensku vyvoláva obavy. Samozrejme, že Slovensko nemá na korupciu monopol, ale to neznamená, že môžete iba sedieť a čakať. Korupcia má vplyv na systém noriem u ľudí, a preto sa ňou treba bojovať.

Keď porovnáte Slovensko s inými kandidátskymi krajinami, je na tom horšie?

V našich správach sa opiera o údaje z inštitúcií, akou je napríklad Transparency International. A ak sa pozriete na rebríček tejto inštitúcie, v prípade Slovenska je tam stále priestor na zlepšenie.

To je veľmi diplomatické vyjadrenie, podobnú vetu môžete povedať skoro o každej krajine.

Myslíme si, že najviac postihnuté oblasti sú zdravotníctvo, školstvo, polícia a súdnictvo. Podporujeme systém náhodného pridelenia prípadov sudcom. Myslíme si, že zníži možnosti korupcie na súdoch, a preto ak je niekto proti tomuto systému, pýtam sa prečo.

Musím však povedať, že sme zaznamenali aj pokrok, napríklad v oblastiach ako colná a daňová správa, ktoré sú tiež korupciou zraniteľné. Za príčiny korupcie považujeme príliš nízke platy štátnych zamestnancov, niekedy príliš formálne pravidlá, nejasné pravidlá, nedostatok vnútornej kontroly a napokon aj chýbajúcu techniku. Ak máte počítačovú techniku, máte lepší prístup k informáciám a väčší priestor na ich uchovávanie.

Je úroveň korupcie taká veľká, že môže ovplyvniť demokratický vývoj v tejto krajine?

Nemyslím si, že to môže ohroziť demokratický základ tejto krajiny. V ostatnej hodnotiacej správe taktiež konštatujeme, že Slovensko naďalej spĺňa politické kritériá Európskej únie z Ko-

dane. Je však neprijateľné, ak ľudia vnímajú korupciu ako normu, nie ako odchýlku z normy. Musíte sa postarať o to, aby sa ľudia stali ku korupcii citlivejší.

Vidíte, že by politická elita dávala bežným občanom dobrý príklad na to, aby korupciu vnímali ako odchýlku z normy?

Treba povedať, že plnenie Národného programu boja proti korupcii pokračovalo. Úrady uvádzajú, že tri štvrtiny naplánovaných opatrení boli vykonané. Viaceré z nich sú kritizované ako vágne, a preto je ťažké skutočne vidieť, čo sa urobilo.

Môžete to zbodnotiť? Je Európska komisia spokojná s takýmto plnením programu?

My tento program podporujeme, monitorujeme ho a formulujeme veľmi presné kroky potrebné na boj proti korupcii, no a napokon máme aj naše vlastné projekty na boj proti korupcii.

Sám hovoríte, že niektoré z týchto opatrení sú formálne. Môžete teda odpovedať na otázku, či je Európska komisia spokojná s plnením programu?

Nezjeme v binárnom svete, kde odpoveďou je iba jeden alebo nula, čierna alebo biela.

Môžete to nejako zbodnotiť?

Oceňujeme pokrok, ktorý ste urobili, ale myslíme si, že oveľa väčší pokrok je potrebný.

Myslíte si Európska komisia, že vláda venuje dostatočnú pozornosť boju proti korupcii a že ho považuje za prioritu?

Nová vláda povedala, že to bude priorita.

Vidíte, že by to bola priorita?

Nová vláda je pri moci iba dva mesiace, je príliš skoro na hodnotenie.

Drvivá väčšina strán, ktoré tvoria vládu, už vládli a poznáte ich minulosť.

Aj v predchádzajúcom volebnom období prijali viacero pozitívnych opatrení, ale treba urobiť viac.

Môžete byť konkrétnejší? Aj v prípade Francúzska či Nemecka možno povedať - treba

urobiť viac. Takže aký je medzi nimi rozdiel?

Nemám centimeter, aby som to mohol merať. Zmerať úroveň korupcie je veľmi ťažké. Viem, že Transparency má rebríček, založený na mnohých kritériách, a ten je pre nás dôležitým nástrojom.

Môžete ten rozdiel aspoň pomenovať všeobecnejšími vyjadreniami? Nemusíte ho merať, ale cítite, kde je rozdiel medzi členskými štátmi Európskej únie a kandidátskymi krajinami?

Aj medzi členmi EÚ máte veľké rozdiely. Nepovedal by som, že niektoré členské krajiny možno považovať za také "čisté" ako napríklad Fínsko alebo iné škandinávské krajiny. Aj my musíme urobiť viac. Vaša otázka bola, ako zhodnotíme, čo vláda urobí. Pokrok budeme veľmi starostlivo monitorovať, zvlášť potom, ako sa začne ratifikačný proces. Podľa mňa korupcia na Slovensku nie je výnimkou, ale je tu viac prítomná ako v rade iných kandidátskych krajín.

Príkladá naša vláda dostatočnú pozornosť tomuto boju, alebo vnímate jej vyjadrenia skôr ako formálne?

Myslím, že slovenskí politici pochopili, že je v ich vlastnom záujme bojovať s týmto fenoménom. Teraz musíme monitorovať, ako nová vláda implementuje toto porozumenie do praxe. Tlač teraz píše o korupcii viac ako pred rokom 1998. Vieme však, že viac slobody pre tlač znamená aj viac písania o korupcii, a preto to vyzerá tak, akoby korupcie bolo teraz viac. Musíme byť v hodnotení opatrní.

Má Slovensko dostatočné podmienky na odhalovanie korupcie na najvyšších miestach?

Myslím, že politici pochopili potrebu bojovať energicky, a preto ešte uvidíme zlepšenia aj tu. Zmeny z noci na deň sa však nezdajú očakávať.

Poznáte však nejaké konkrétne prípady odhalenia korupcie na najvyšších miestach?

Nie. Samozrejme, že čítam tlač a niekedy vás to donúti zdvihnúť obočie. Ak sa posilní nezávislosť súdnictva a zefektívni manažment súdov, uskutocnia sa potrebné reformy v iných oblastiach, fenomén korupcie sa zmenší. Vyžaduje si to ale aj to, aby občania prestali platiť úplatky. Musíte mať jasné pravidlá, jasné postihy, transparentné rozhodnutia súdov. Budeme pozorne sledovať hlavne to, ako tieto pravidlá presadíte.

Ak nepoznate žiadne prípady odhalenia korupcie na najvyšších miestach, čo vám to signalizuje?

Som si istý, že prípady odhalenia v minulosti boli. Ale ak ste sa pýtali na ministrov alebo štátnych tajomníkov, také prípady nepoznám. Nemali by sme robiť historickú analýzu toho, kto čo spravil. Teraz, keď sa máte stať členom Únie, musíme sa pozerať do budúcnosti. Urobíť, čo urobíť máme, aby ste mohli dobre fungovať vnútri EÚ.

Ale to musíte dosiahnuť s ľuďmi z minulosti.

Ľudia sa môžu zmeniť. Máte komunistov, ktorí sa stali kľúčovými kapitalistami. Ľudia sa môžu adaptovať.

Myslíte si, že stranícke nominácie v štátnych podnikoch zvyšujú riziko korupcie?

Určite poznáme lepšie spôsoby, ako spravovať verejné záležitosti. Budme úprimní. Aj pri pohľade na členské krajiny EÚ by bolo veľmi neobvyklé poveriť spravovaním štátnej firmy opozíciu.

Môžete vypísať na toto miesto tender.

Nemusíte byť svätejší ako pápež.

Takže si myslíte, že politické nominácie v štátnych podnikoch sú normálne?

Povedal som, že poznám lepšie spôsoby. Nechcem iba vypíchať Slovensko. Samozrejme, že je lepšie mať expertov na týchto postoch. ◆

Zuzana Wienk